

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA NUTQLARINI RIVOJLANTIRISH SAMARASI

Djumayeva Salima Mammadiyevna

Akbayeva Lobar Mammadiyevna

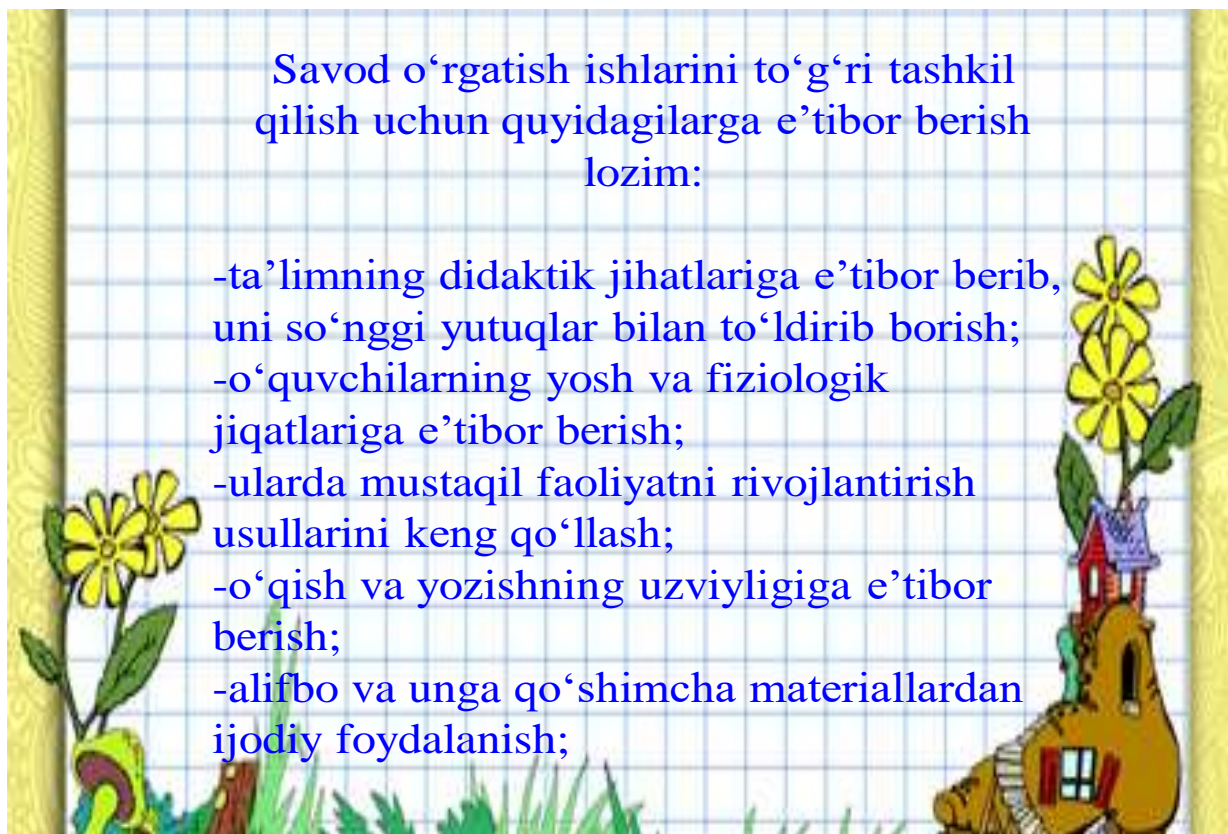
*Surxondaryo viloyati Denov tumani 103-umumiy o‘rta ta’lim maktabi
boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari*

Annotatsiya: ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini pedagogik texnologiyalar asosida nutqlarini rivojlantirish, xat-savodga o‘rgatish, lug‘at boyligini oshirish samarasi ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: nutq, boshlang‘ich sinf, xat-savod, lug‘at boyligi, o‘qitish, savod.

Pedagogik texnologiya ta’limda o‘quvchilarni qiziqtirib o‘qitish va bilimlarni to‘liq o‘zlashtirishga erishish, o‘quvchilarning o‘z fikrini bayon etishga imkoniyat yaratishdir. Pedagogik texnologiya jarayonida dars o‘tishda eng asosiy talab o‘quvchining hayotiy tajribasi, avval o‘zlashtirgan bilimlari va qiziqishlari asosida bilim berishni ko‘zda tutadi. Ta’lim jarayoniga nisbatan esa bu tushuncha o‘qish va o‘qitishning o‘zaro uzviyligini, aloqadorlik bosqichlarini ajratish, ta’lim-tarbiya jarayonida belgilangan maqsadga erishish uchun bajariladigan ishlarni muvofiqlashtirish, ularning ketma-ketligi va bosqichma-bosqichligini ta’minlash, rejalashtirilgan barcha ishlar va amallarni talab darajasida bajarishni anglatadi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’limning yangi mazmuni o‘quvchilarning har tomonlama kamol topishiga, ularni faollashtirishga qaratilgandir. Ularni xat-savodga o‘rgatish, lug‘atni boyitish nutqlarini rivojlantirish orqali boshqa o‘quv fanlarini o‘zlashtirishga erishmoq lozim. Xat savod o‘rgatish ta’limning muhim bosqichi bo‘lib, bu davrda o‘quvchilarga to‘g‘ri o‘qish, chiroyli yozish hamda o‘qiganlarini so‘zlab berish o‘rgatiladi. Nutqni gaplarga, gapni so‘zlarga, so‘zni bo‘ginlarga ajratish,

tovushlarni eshitib va talaffuz qilib bir-biridan farqlash, soʻzda tovushlarning birin-кетинligiga eʼtibor berishni ham bilib olishlari taʼminlanadi. Bolalarning nutqni oʻstirishda kesma harflar bilan ishlashga oʻrgatish alohida ahamiyat kasb etadi. Kichik matnlarni ovoz chiqarib boʻgʻinlab, ongli toʻgʻri va ravon oʻqishda oʻrganadilar. Oʻquvchi avval ichida boʻgʻinlab oʻqish, soʻng ovoz chiqarib soʻzni butunicha aytish yozuv bilan uzviy bogʻlab olib boriladi. Bu usul bolalarning ogʻzaki va yozma nutqning baravar rivojlantirishga yordam beradi. Oʻqish darslarida oʻquvchilar soʻzdagi harflarni bir-biriga bogʻlab yozish, soʻz va gaplarni kichik hamda bosh harflarni alifbo kitobida berilgan tartibda yozishga oʻrgatiladi. Xat savod oʻrgatish davrida bolalarni bosma harflar bilan yozma harflarning oʻxshash tomonlarini farqlab bosma harflarni yozma ravishda koʻchirib yozishga ham oʻrgatish foydalidir. Chunki ular koʻpincha bosma harflarni aralashtirib yozib qoʻyadilar. Shunday paytda ular eʼtiborini yozuv namunalariga jalb qilish, yozuvlarini toʻgʻri va chiroyli boʻlishiga erishmoq lozim. Bolalarning ogʻzaki nutqini rivojlantirish ishlari ham bu davrning asosiy vazifalaridan biridir.

Oʻquvchilarni yozuvga oʻrgatishda dastlab yozilishi talaffuziga mos keladigan soʻzlar

tanlanadi. Bolalarni yozuvga o'rgatishda so'z tarkibidagi harflarning to'g'ri va aniq yozilishi hamda qo'shilishiga daftarlarni ozoda tutishga bolalar e'tibori tortiladi. Bu davrdagi darslarni maqsadga muvofiq tashkil etish o'quvchilar bilimining kelgusida pishiq-puxta bo'lishiga mustahkam zamin yaratadi. Maktabda o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini o'stirish uchun kurash barcha o'qituvchilarning ayniqsa boshlang'ich sinf o'qituvchilarining asosiy vazifasi sanaladi. O'quvchilar nutqini o'stirish ularga o'z xalqining adabiy tilini o'rgatish demakdir. Adabiy til esa normaghtirilgan qonun-qoidali til. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'quvchilarni ana shu adabiy tilda so'zlashga odatlantira borish kerak. O'qituvchining nutqni o'stirish jarayoni bola maktabga 1-qadam qo'ygan kundan boshlanadi. Nutq ko'nikmalari izchil ravishda olib borilgan amaliy ishlar natijasidagina hosil bo'ladi. Shuning uchun o'qituvchi grammatikaning har bir bo'limiga oid mashg'ulotda o'tilgan mavzu asosida o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini o'stirishga e'tibor berishi lozim. Mashg'ulotlarning turi va usullarini o'zgartirib turishda boshlang'ich sinf o'quvchilarini pedagogik texnologiyalar maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, dastlabki mashg'ulotlar ta'sirchanlik va mo'jizakorlik jihatidan yuksak darajada bo'lishi kerak. Chunki bolalar yozish va o'qishdek aqliy faoliyatga birdaniga kirisha olmaydilar. Savod ta'limning adabiy til meyorlariga rioya qilgan holda olib borilishi qisqa va lo'nda, ta'sirchan va tabiiy, ravon nutq egallanishi uchun zamin yaratadi. O'quvchilarning nutqini mukammal rivojlantirish uchun o'qituvchi ko'p izlanishi, bilim, malaka va ko'nikmaga ega bo'lmog'i lozim. Xullas, ta'lim maskanlarida o'quvchilarga ta'lim-tarbiya berishda yangicha yondashuv, innovatsion texnologiyalar asosida darslarni tashkil etish eng muhim vazifalardan biriga aylandi. Yuqoridagi uslubiy tavsiya hamda fikr-mulohazalar boshlang'ich sinf o'quvchilarini pedagogik texnologiyalar asosida nutqlarini rivojlantirishda yordam beradi. Shuningdek, interfaol ta'lim ham o'z-o'zidan ta'lim sifatini kafolatlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azizxo‘jayev N.N “Pedagogik texnologiyalar ve pedagogik mahorat” T. 2006-y.
2. Pedagogik mahorat. Mavlonova R.,Abdurahimova D. T.: Fan va texnologiyalar. 2012-yil
3. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi, innovsiyasi va intergatsiyasi. O‘quv qo‘llanma R.A.Mavlanova, N.X.Raxmankulova T. G‘.G‘ulom, 2013-yil.